

Recessions (1). Aspectes / Propostes

Article publicat al diari *Tele/eXprés*, 12 de novembre de 1975

Ignasi Ubac

El funcionament de les respectives pràctiques individuals a l'interior global que suposa la pràctica literària en el seu aspecte específic ofereix dins el context de la cultura catalana una considerable sèrie d'elements regressius (regressius en tant que no transformadors, en tant que assimilats per un sistema preestablert, en tant que no confrontats amb la resta de pràctiques socials que configuren el seu entorn) que obliguen a que qualsevol intent d'avanç en el terreny teòric passi per una tasca divulgadora, esclaridora, i fins i tot desemmascaradora dels condicionaments polítics, ideològics i específics que han possibilitat l'estat d'ambigüitats en què es troba el nostre panorama literari.

Partint de l'esmentada perspectiva de treball que aquí proposem consistirà en presentar i analitzar -dintre les reduïdes possibilitats que permet aquest tipus d'intervenció- aquells trets que constitutius de les regressions existents a la literatura catalana. Regressions que han d'ésser estudiades considerant diversos nivells de comprensió i tenint en compte, igualment, de donar unes alternatives concretes a nivell teòric, unes opcions possibles enfront del criteri negatiu del nostre objecte d'estudi.

És obvi, que en primer lloc, que, en referir-nos al predomini regressiu dins determinades pràctiques, centrem la nostra atenció en els corrents últims (la «nova narrativa», la «nova poesia», etc.) que han fet possible l'aparició d'unes determinades obres que, precisament pel seu caràcter actual i «últim», s'haurien de pretendre transformadores del marc en què s'inclouen. És aquest sector definit el que pretenem estudiar (més que estudiar, en aquest cas, hauríem de dir que es tracta d'incidir des del nostre nivell teòric sobre obres encara poc perfilades), una part d'escriptors que no han pogut assumir les contradiccions que travessen la seva pràctica, la literatura, potser per la manca d'elements des d'on treballar sobre l'especificitat, i han passat a formar part d'un reaccionari «establishment» cultural.

Hem centrat l'article en aquests sectors joves de les nostres lletres, per quant és en ells que s'evidencia l'acceptació d'uns models culturals, d'una tradició no qüestionada, sense valorar el décalage que es produeix entre la conjuntura històrica en què ens movem, amb unes exigències concretes de democratització i llibertats en contrapartida amb el caràcter «defensiu» de la nostra cultura, motivat per les dificultats sorgides des del 1939 ençà.

El rebuig de la teoria, el retorn a les arquetípiques imatges del repertori idealista (l'ús ingent de conceptes com «inspiració», «creació», etc., en serien un exemple clar), la subjecció a codis narratius i poètics escorats en el segle XIX i, en última instància, l'errònia qualificació del treball d'avantguarda, incloent sota aquest nom experiències dissemblants: el surrealisme, el dadaisme, etc., sense deturar-se a reflexionar sobre la valoració ideològica de cadascú d'aquests moviments (treball aquests que ens proposem tractar en propers articles) són el defecte, la manca, la regressió més evident, de les pràctiques a què al·ludim.

Enfront d'aquest estat de coses que condueixen a la literatura burgesa i idealista, el desenvolupament d'una escriptura materialista, sota els ensenyaments que els nous elements teòrics, el materialisme dialèctic i el materialisme històric (Marx) i la psicoanàlisi (Freud/Lacan), enriquets per altre tipus d'investigacions teòriques que esdevenen punts nodals de confluència de diverses aportacions fetes des de diferents camps (el discurs semanalític de Julia Kristeva o la «grammatologie» de Jacques Derrida), poden aportar, haurien de fonamentar el treball de base per a una reflexió sobre l'especificitat de cadascuna de les pràctiques individuals dels escriptors catalans.

No podem oblidar, però que, lluny de plantejaments ideologistes, cal «tocar de peus a terra», i és evident que un treball mínimament programàtic com el que proposàvem al paràgraf anterior no pot iniciar-se sense una anàlisi concreta de la situació històrica que estem travessant. Una anàlisi concreta que haurà de tenir en compte, en primer terme, el treball que ja s'està portant per superar els condicionaments que impossibiliten l'aparició d'unes institucions intel·lectuals normalitzades.

Aquesta tasca de normalització d'una cultura (tasca que ha d'impulsar-se extraordinàriament des del Congrés de la Cultura Catalana que, partint de la base i amb un caràcter marcadament popular, pot propiciar el rencontre amb una història i unes situacions que el pas del temps no ha esborrat) ha de permetre que, abandonant l'individualisme, quan no la capelleta que ha caracteritzat de sempre a l'escriptor català, es consolidin aquelles instàncies democràtiques des de les quals du a terme aquest primer pas envers una transformació del nostre panorama cultural.

Paral·lelament a aquests aspectes que he assenyalat, creiem que la superació de les regressions esmentades al principi deuen resoldre's també a partir d'una sèrie de qüestionaments entre els que destacaríem, bàsicament, el que fa referència a l'especificitat (del qual ja n'hem apuntat algunes indicacions), el que pertoca al discurs crític i l'anàlisi dels aparells editorials i llur influència sobre la política cultural. Serà, doncs, d'aquests temes, que tractarem en el següent article.